

Când pot companiile sa invoce situatia de forta majora si cum s-ar putea încadra în aceasta categorie sanctiunile împotriva Rusiei

Contractul și legislația aplicabila sunt cele doua elemente în funcție de care companiile pot sa invoce existența unui caz de forța majora, dar, mai ales, sa stabileasca daca sanctiunile impuse Rusiei de Uniunea Europeana reprezinta o astfel de situație. De ce este important de știut? Forța majora atrage, dupa caz, încetarea de drept a valabilității contractelor semnate, daca suntem în prezența unei imposibilități totale și definitive de executare a obligațiilor asumate, respectiv suspendarea executării obligațiilor contractuale, daca imposibilitatea de executare este doar temporara. Cum este definita, deci, forța majora și ce o deosebește de cazurile fortuite sau de situațiile de impreviziune? Ce trebuie sa faca operatorii economici care sunt în prezența unui caz de forța majora?

Forța majora reprezinta o clauza de exonerare a raspunderii civile, fiind o veritabila excepție de la principiul forței obligatorii a contractului între părți. Cu alte cuvinte, în mod obișnuit, părțile sunt ținute sa-și execute întocmai obligațiile asumate, însă, în situația intervenirii unui caz de forța majora, acestea sunt exonerate/ eliberate de obligațiile asumate, total sau parțial.

În Codul Civil român, forța majora este definita ca fiind „orice eveniment extern, imprevizibil, absolut invincibil și inevitabil”. Codul nu da exemple de astfel de evenimente, ele putând fi stabilite fie contractual de catre părți, prin inserarea în contracte a unei clauze extensive de forța majora, fie, în lipsa unei prevederi contractuale, de catre instanța de judecata sau cea arbitrala investita cu soluționarea diferendelor dintre părți în acest sens.

La stabilirea clauzei de forța majora, părțile se pot inspira din anumite clauze standard propuse de diverse foruri arbitrale internaționale, cea mai des folosita fiind clauza model a Camerei de Comerț Internațional (CCI) din Paris. Între situațiile propuse de clauza standard CCI Paris, se regasesc și situațiile de razboi, de conflict armat, sau actele autoritaților etc.

Totodata, Codul Civil român prevede ca o astfel de situație de forța majora înlatura raspunderea contractuala, câta vreme legea nu prevede altfel sau părțile nu stabilesc contrariul. Cu alte cuvinte, este important de subliniat ca părțile, pot agreea prin contractele semnate sa raspunda inclusiv în situații de forța majora (deși e greu de crezut ca vor alege sa faca acest lucru). Ce este important de reținut este ca doar imposibilitatea totala de executare este suficienta pentru a scuza neexecutarea obligațiilor contractuale. Cu alte cuvinte, partea care invoca forța majora trebuie sa se asigure ca nu exista alte posibilități de îndeplinire a obligațiilor asumate, altele decât cele expres prevazute în contract.

Care sunt efectele forței majore? Principalul efect este acela de a-l scuti pe debitor de a plăti daune-interese și ne referim la dobânzi sau penalități de întârziere. De asemenea, în cazul întârzierii executării obligației, debitorul are dreptul la un interval de timp suplimentar pentru îndeplinirea acesteia (suspendarea efectelor contractului). Dacă vorbim de o imposibilitate totală și definitivă de executare a obligațiilor asumate, efectul este acela al încetării contractului. În plus, trebuie știut că forța majoră operează în virtutea legii, fără a fi necesar să fie prevăzută în contract (Cas., s. com. decizia nr. 414/2000), dar și că, în România cel puțin, forța majoră nu se poate aplica contractelor unde obiectul obligației îl reprezintă o sumă de bani – cum ar fi contracte de leasing și cele de închiriere (Î.C.C.J., s. a II-a civ., decizia nr. 3848/2012).

Cum procedăm în caz de forța majoră? Vom verifica în primul rând care este legea aplicabilă contractului nostru. În cazul unui contract comercial internațional, putem vorbi de exemplu despre legea română, legea ucraineană, legea rusă sau de alte prevederi de drept internațional, cum ar fi Principiile UNIDROIT (Institutul Internațional pentru Unificarea Dreptului Privat) sau Convenția Națiunilor Unite asupra contractelor de vânzare internațională de marfuri, încheiată la Viena în anul 1980 și cunoscută sub numele de Convenția de la Viena.

În al doilea rând, vom verifica dacă avem o clauză de forța majoră în contract. În acest caz, se vor aplica prevederile contractuale agreeate de către părți, dacă sunt suficiente de cuprinzătoare iar dacă nu, acestea vor fi suplinite cu normele de drept aplicabile identificate în primul pas.

E important de menționat că, dacă părțile nu au ales legea aplicabilă, dar au făcut referire în contract la cutumele comerțului internațional, la *lex mercatoria*, la principiile generale de drept, sau alte formule de acest gen, se vor aplica Principiile UNIDROIT.

De asemenea, Principiile UNIDROIT sunt, de regulă, aplicabile și când se ajunge la un litigiu arbitral cu privire la contracte de comerț internațional în care părțile nu au ales legea aplicabilă, aceasta alegere rămânând la latitudinea arbitrilor investiți cu soluționarea acelui litigiu.

În al treilea rând, va trebui să ne asigurăm că am investigat orice altă posibilitate de a ne îndeplini obligațiile, chiar și cu suportarea unor costuri suplimentare.

Este esențial să solicităm un certificat de forța majoră de la instituția abilitată să îl emită și să ne notificăm partenerii contractuali de cazul de forța majoră care ne împiedică în executarea obligațiilor. Dacă nu ajungem la o înțelegere cu aceștia, vom recurge la instanța de arbitraj sau la cea de judecată competentă.

Reprezintă sancțiunile impuse Rusiei de UE cazuri de forța majoră? Dacă legea aplicabilă este legea română, iar contractul cuprinde o clauză de forța majoră, de tipul clauzei model CCI Paris, așa cum am prezentat-o anterior, este considerat caz de forța majoră și actul autorității, legal sau ilegal, achiesarea la orice lege sau ordin guvernamental, regulă, reglementare sau directivă, prin urmare și astfel de sancțiuni.

Cu toate acestea, conform reglementării naționale, pentru a fi un caz de forța majoră, actul autorității/ sancțiunea în cauză trebuie să fie și un eveniment extern, imprevizibil, absolut invincibil și inevitabil. Cuvântul cheie în acest context este „imprevizibil”. O întrebare legitimă pentru contractele încheiate după 2014 și înainte de impunerea sancțiunilor actuale este în ce măsură sancțiunile impuse Rusiei mai pot fi considerate imprevizibile în contextul în care sancțiuni de o anvergură mai mult sau mai puțin similară au fost impuse începând cu anul 2014 (în contextul anexării Crimeei de către Rusia) și erau cumva de așteptat în contextul conflictului actual din Ucraina.

Lasând la o parte această discuție mai mult teoretică, în principiu, dacă suntem în situația unui contract încheiat înainte de anunțarea sancțiunilor și se poate dovedi îndeplinirea celorlalte condiții menționate mai sus (eveniment extern, absolut invincibil și inevitabil), putem vorbi de un caz de forța majoră. În niciun caz nu suntem în prezența unui caz de forța majoră, dacă încheierea contractului a avut loc ulterior anunțării sancțiunilor.

În concluzie, apreciez ca cel mai important este sa analizam cu atenție contractul și prevederile legale aplicabile pentru a fi în masura sa apreciem corect și complet existența unui caz de forța majora și aplicabilitatea sa la fiecare speța în parte.